

Tomasz Ważny

Konferencja na temat anatomii drewna IAWA/IUFRO Hamburg '83

Ochrona Zabytków 37/3 (146), 220-221

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wieczór 12 marca 1984 zgromadził w przestrzennej sali wystawowej warszawskiej siedziby SARP (d. pałac Zamoyskich w Warszawie, ul. Foksal 2) grono wyjątkowe. Kilkusetosobowy tłum luminarzy polskiej architektury, nauki, konserwacji zabytków, przyjaciół i uczniów Profesora Piotra Biegańskiego uczestniczył w uroczystości wręczenia Mu Honorowej Nagrody SARP 1983. Architekt Zbigniew Zawistowski, prezes Stowarzyszenia, przedstawił uzasadnienie uchwały Zarządu Głównego SARP, architekt Stanisław Jankowski (pseudonim Agaton) przypomniał mało znane działania Profesora w okresie okupacji, gdy kierował specjalną komórką dyspozycyjną Komendy Głównej Armii Krajowej. Zabrał wreszcie głos Profesor Biegański, który, pokonując zrozumiałe wzruszenie, ze swadą i wdziękiem, w przemówieniu nie pozabawionym charakterystyczną dla Niego nutką ironicznej autorefleksji i wielkiej serdeczności oddał hołd architekturze i swym poprzednikom. Stowarzyszenie postarało się o oprawę godną owego doniosłego wydarzenia. Dużą salę wypełniła wystawa ukazująca dorobek Laureata, a katalog wystawy udokumentował nie tylko projekty i realizacje, lecz również dorobek naukowy oraz fragmenty ważniejszych wypowiedzi Profesora (zasługa to Marii Kłosowskiej-Natanson, Michała Łukawskiego i Zbigniewa Włodarskiego); słowo wstępne i życiorys Piotra Biegańskiego napisał Lech Kłosiewicz. Dodać trzeba, że kładąc duży nacisk na stronę dokumentacyjną wystawy (projekty, realizacje) ukazano także Profesora w Jego życiu naukowym (fotografie ze zjazdów międzynarodowych, gdzie wygłaszał referaty), uczelnianym (posiedzenia, promocje itp). Znalazły się również dyplomy, dokumenty odznaczeń — to wszystko, co także ukazuje twórcę nie tyle w świetle własnego dorobku, lecz niejako w zwierciadle reakcji na jego dzieła władz państwowych, organizacji itp. Te realia dodały wystawie nie tylko rumieńców życia, ale i wskazały na nie mniej ważny od samego tworzenia aspekt życia architekta — odbiór społeczny i to, co trafnie określili twórcy wystawy — „miejsce na ziemi”.

Wyrażam szacunek wszystkim oso-

bom, które zadały sobie trud znalezienia owych mało znanych czy wręcz zapomnianych szkiców lub ryczyń, ukazując wszechstronność zainteresowań Profesora. Ucieszyły przypomniane wnętrza statku „Batory” czy reprezentacyjnego wnętrza wagonu PKP, w których projektowaniu także brał udział. Studia przebiegu trasy N—S (1942 r.) zaznaczyły tylko symbolicznie okres nocy okupacyjnej, w której był i czas na myślenie twórcze, studia i koncepcje oczekujące na czas Wielkiej Odbudowy.

Pieczętołowice przez twórców wystawy i katalogu zgromadzona dokumentacja w mało znanym dotychczas świetle ukazała wstępny etap twórczej drogi architekta Piotra Biegańskiego. Otóż wydaje się, że pierwsze lata projektowania oddał współczesności wyrażając się w nowoczesnych formach, co uwieńczył w 1937 r. Grand Prix wystawy „Art et Technologie” za projekt realizacyjny pawilonu polskiego (proj. S. Brukalskiego i B. Pniewskiego). Ta postawa nie ograniczała jego refleksji historycznej, pobudzonej rocznym pobytem w Italii (1935 r.), gdzie — jak sądzę — odkrył swą wielką pasję, jaką jest neoklasycyzm i architekt Antonio Corazzi. Doktorat uzyskany w warunkach konspiracji (1943 r.) zbliżył Go ku myśleniu historycznemu. Dopiero wstrząs wywołany barbarzyńskim zniszczeniem Warszawy przesądził o zmianie orientacji — Piotr Biegański postanowił, że weźmie udział w odbudowie stolicy jako konserwator zabytków. Rozpoczął zaś realizację swego zamierzenia dnia 21 stycznia 1945 r., zgłaszając się do Biura Odbudowy Stolicy i SARP. To potrzebny Polski, jej spuścizny historycznej stojącej na granicy zagłady przesądziły o dokonaniu owego świadomego, patriotycznego wyboru.

Poza wspomnianymi już działaniami — „Miejsce na ziemi”, „Konspiracja w okresie okupacji hitlerowskiej” — wystawa ukazała: „Ratowanie dorobku kulturalnego Stolicy — konserwator zabytków miasta stołecznego Warszawy”, „Projekty konserwatorskie oraz projekty architektoniczne i urbanistyczne”, „Zespół badań nad Polskim Średniowieczem Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej”, „Historia i teoria architektury oraz problema-

tyka ochrony zespołów zabytkowych” (w tym dziale uwzględniona została działalność w umiłowanej przez Profesora Italii), „Działalność naukowa w kraju i za granicą”. Wystawa, prezentując dorobek Profesora, ukazała oczywiście, także fragmenty dorobku najbliższych Jego kolegów i współpracowników, jako że spora część projektów stanowi wynik pracy zbiorowej. Ale też i zadania podejmowane przez Laureata były ogromne — koncepcja urbanistyczna Starówki, zabytkowego Fromborka, projekty odbudowy całej pierzei d. Placu Bankowego w Warszawie.

A jakież nazwiska partnerów się ukazały! Od Olafa Chmielewskiego, przez Lecha Niemojewskiego, Stanisława Brukalskiego, Bohdana Pniewskiego do Macieja Nowickiego czy Kazimierza Marczewskiego — by wymienić chociażby kilku. Kompletny spis projektów i realizacji zamieszczony w katalogu precyzyjnie zsumował dorobek, oddając każdemu jego część.

Oczywiście szczególną uwagę w ekspozycji zwrócono na wielkie pasje Profesora — Oś Saska, zabytki autorstwa Antonia Corazziego i Zamek Ujazdowski. I dobrze się stało, że poświęcono im proporcjonalnie więcej miejsca niż innym, nie mniej ważnym dziełom. Dzięki temu wystawa przy całym swoim obiektywnym i dokumentalnym charakterze nabrała cech pokazu osobistego, w którym Autor zaprezentował najdobitniej to, co jest dla Niego najważniejsze.

W sumie uczestnicy uroczystego wernisażu przeżyli chwile wzruszenia razem z Laureatem, sięgając wspólnie ku dziełom Jego dorobku, ku dziejom warszawskiej architektury i jej wielkiej alma mater — Politechniki Warszawskiej. Zaś konserwatorzy zabytków chyląc czoła przed dorobkiem Profesora zapewne podnieśli się na duchu widząc, iak można godzić osobiste pasje do historii z twórczą współpracą z najwybitniejszymi architektami moderny, i jak przychodząc z dalekich kresów stać się najbardziej warszawskim z warszawskich twórców, tak wielce dla zabytków Stolicy zasłużonym.

Lech Krzyżanowski

KONFERENCJA NA TEMAT ANATOMII DREWNA IAWA/IUFRO HAMBURG'83

W dniach 2—6 października 1983 r. odbyła się konferencja na temat anatomii drewna, zorganizowana przez International Association of

Wood Anatomists (Międzynarodową Organizację Anatomów Drewna), International Union of Forestry Research Organisations (Międzynarodo-

dowy Związek Badawczych Organizacji Leśnych) oraz Ordynariat Biologii Drewna Uniwersytetu w Hamburgu wraz z Federalnym Instytu-

tem Gospodarki Leśnej i Drzewnej. W konferencji wzięło udział 81 naukowców, w tym 28 gospodarzy i 53 gości zagranicznych. Miejscem spotkania był Hamburg. W ciągu 4 dni obrad wygłoszono 36 referatów ujętych w 6 bloków tematycznych: — *Porównawcza anatomia drewna*, — *Dendrochronologia i rytm wzrostu drewna*, — *Przyczyny i charakterystyka przebarwień drewna*, — *Ultrastruktura drewna i proces różnicowania się komórek*, — *Komputer w identyfikacji gatunku drewna i techniki pomiarowe w badaniach anatomicznych*, — *Fizjologia, związki pomiędzy właściwościami strukturalnymi drewna*.

Śród wygłoszonych referatów i przedstawionych około 20 posterów niektóre bezpośrednio dotyczyły badań dzieł sztuki wykonanych z drewna, a inne omawiały metody analityczne, które mogą okazać się przydatne w odniesieniu do obiektów zabytkowych. Poniżej przedstawiono omówienie tych referatów:

P. Klein (RFN): *Zastosowanie analizy przyrostów rocznych do datowania wczesnego malarstwa holenderskiego*. Dla historyków sztuki i konserwatorów bardzo istotne znaczenie ma datowanie wieku obiektów zabytkowych. Jedną z metod pozwalających na dokładne określenie wieku drewna, a dzięki temu także wieku drewnianych rzeźb i podłoży obrazów jest metoda dendrochronologiczna opierająca się na analizie porównawczej ciągów przyrostów rocznych. Umożliwia ona określenie najwcześniejszego możliwego roku ścięcia drzewa, z którego wykonane zostało podłoże, a pośrednio najwcześniejszej możliwej daty powstania dzieła. W niektórych wypadkach osiąga się nawet dokładność datowania drewna wynoszącą 1 rok. Dzięki współpracy z licznymi galeriami sztuki określono wiek wielu drewnianych podłoży holenderskich, flamandzkich, angielskich i niemieckich artystów. Jako przykład przedstawiono w referacie wyniki analizy dendrochronologicznej niektórych obrazów Philipa Wouwermana i Rogera van der Weydena.

S. Wrobel (RFN): *Raport o stanie dendrochronologii w Europie*. Po przedstawieniu podziału kontynentu europejskiego na strefy klimatyczne oraz strefy wegetacji lasów

autorka krótko omówiła zasady, na których opierają się europejskie chronologie standardowe. Możliwości budowania długich, wieloletnich chronologii ograniczone są w Europie do nielicznych gatunków drzew, ze względu na brak dostatecznej ilości materiału porównawczego (drewna jednego gatunku na określonym obszarze) w okresie od współczesności do czasów prehistorycznych. Największą liczbę chronologii opracowano dla drewna dębu; służą one z powodzeniem do datowania dzieł sztuki, np. obrazów Rubensa i Rembrandta, zabytków architektury jak np. kościoła Św. Apostołów w Salonikach czy wykopalisk archeologicznych, np. osad palowych znad szwajcarskich jezior. W nadchodzących latach głównym zadaniem europejskiej dendrochronologii będzie opracowanie chronologii standardowych dla rejonu Morza Śródziemnego oraz Europy Pd.-Wsch., a także zestawu lokalnych chronologii, obowiązujących dla mniejszych obszarów.

Y. Trenard (Francja): *Dendrochronologia dębu dla regionu paryskiego*. Autorka przedstawiła tworzenie chronologii przyrostów rocznych dla dębu. Badania wykonano na wieloletnich drzewach dębowych rosnących w lasach departamentu Oise koło Paryża. Celem pracy było opracowanie standardowej krzywej przyrostowej dla tego terenu oraz sprawdzenie jej korelacji ze standardowymi chronologiami sąsiednich regionów Europy. Opracowany wykres obejmuje lata 1818—1974. Porównanie z chronologiami obszarów znajdujących się pod wpływami klimatu morskiego i kontynentalnego wykazuje, że najważniejsze anomalie klimatyczne oddziałują na drzewa w podobny sposób na znacznym obszarze.

P. Rudall (Wielka Brytania): *Drewno zastosowane w hawajskich rzeźbach*. Przedstawiono wyniki badań anatomicznych podłoży ponad dwustu hawajskich rzeźb ludowych powstałych w pierwszej połowie XIX w. Przedstawiono opisy budowy anatomicznej gatunków drewna, z których rzeźby zostały wykonane. Identyfikacji dokonano przy zastosowaniu tradycyjnych metod określania gatunku drewna.

R. B. Miller, E. A. Wheeler, R. G. Pearson (USA): *Identyfikacja drewna za pomocą kompute-*

ra. Prezentacja bazy danych „Oxford”. Identyfikacja drewna za pomocą komputera oferuje naukowcom bazę danych ułatwiającą poszukiwanie informacji dotyczących próbek, których nie można zidentyfikować przez zastosowanie tradycyjnych technik, tzn. próbek o nieznanym pochodzeniu lub nie pasujących do odpowiedzi uzyskanych za pomocą kluczy dychotomicznych. Jest to metoda szybka i tania, a ponadto umożliwiająca rozpoznawanie drewna mniej doświadczonym specjalistom od anatomii. Największy problem stanowiło zgromadzenie, uporządkowanie i zredagowanie w odpowiedni sposób danych dla komputera. Przy dużej obfitości danych anatomicznych drewna zawartych w literaturze czy na selekcyjnych kartach perforowanych, brak było standardowej listy cech charakterystycznych budowy drewna, za pomocą której ta wielka ilość informacji mogłaby zostać przetworzona w formę czytelną dla komputera. Bazę danych zastosowanych do demonstracji utworzyły informacje dotyczące najważniejszych gatunków północno-amerykańskich oraz niektórych importowanych do USA. Następnie, aby w krótkim okresie jak najbardziej rozszerzyć bazę danych, przetworzono dane zawarte na kartach perforowanych „Oxford”, których podstawą była *Anatomy of Dicotyledons* Metcalfe'a i Chalka (1950). Zostały one zakodowane i wydrukowane za pomocą systemu opracowanego w 1981 r., przez Pearsona i Wheelera. Najtrudniejszy problem napotkano przy interpretacji i ujednoczeniu informacji z kart „Oxford” z listami cech budowy anatomicznej drewna. Niektóre dane przetransponowano bezpośrednio, inne wymagały odrębnego opracowania, jak np. rozmieszczenie miększu czy występowanie kryształów. Początkowo baza „Oxford” zawierała 4860 wejść, którymi są gatunki, rodzaje i rodziny. Niektóre wejścia są tak podobne, że nie mogą być rozdzielone. Ze względów ekonomicznych cały system podzielony jest na 7 podzestawów po około 700 wejść każdy. Na razie obecność wejść, które są nie do odróżnienia oraz istnienie 7 różnych podzestawów opóźniają proces identyfikacji, ale system stale wzbogacają nowe dane i z czasem skuteczność identyfikacji będzie wzrastała.

Tomasz Ważny

WYSTAWA PRAC ARCHITEKTA MIROŚŁAWA PRZYŁĘCKIEGO

„Architekt i zabytki” — to tytuł wystawy otwartej 15 grudnia 1983 r. w salach Muzeum Archeologicznego we Wrocławiu. Wprawdzie wydany z tej okazji folder rozpoczyna się wstępem mówiącym o chęci uczczenia 20-letniego okresu, który

minął od daty ukończenia odbudowy (według projektu M. Przyłęckiego) zniszczonego w 1945 r. zabytkowego gmachu mieszczącego dziś zbiory oraz trzydziestolecia pracy wrocławskiego Oddziału PP Pracowniczej Konserwacji Zabytków

(gdzie właśnie w trakcie powstawania pracował M. Przyłęcki), ale faktycznym bohaterem, bo autorem prezentowanego dorobku, był dr inż. architekt Mirosław Przyłęcki. Nie jest rzeczą popularną wśród współczesnych upamiętniać okrągłe